

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis openen nieuwe zaal

Vijftien jaar lang zocht de islamitische kunst een eigen stek in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis. In het Metropolitan Museum van New York wachtten ze ooit zestig jaar op hun afdeling Islamic Art, zo klinkt conservatrice Mieke Van Raemdonck vergoelijkend.

GEFILTERD LICHT

Van Raemdonck is dan ook opgelucht dat de zaal er is, geïnspireerd op de islamitische architectuur en vertrekkend vanuit de studie van de objecten. Een gevolg van de samenwerking met Anne Pire van architectenbureau Pire & Goots, die zowel binnenhuisarchitecte als historica is. Een rondgang met conservatrice en architecte die aan de vooravond van de opening gaandeweg inwisselbaar geworden zijn.

“Als we de bezoekers verrassen,” dan is de tentoonstelling voor Van Raemdonck geslaagd, “maar ook als het besef groeit dat de islamitische wereld complexer is dan men algemeen aanneemt.” Het betreden van de zaal ontkomt alvast een waaw. Dat komt door de mashrabiyya die zes meter hoog is en over de hele lengte van de vijftig meter lange zaal loopt. In cederhout uit het Nabije Oosten, zoals dat hoort. “De mashrabiyya is een opengeerkt scherm dat men oorspronkelijk plaatste voor een nis om dranken koel te houden. Later werden het kamerschermen en gingen ze ook voor de privacy van de vrouwen zorgen. Naast het esthetische lost het scherm hier ook een conserveringsprobleem op. Het filtert het licht en dat is nuttig als je bedenkt dat ons belangrijkste collectieonderdeel het voor de islamwereld erg belangrijke textiel is. Ons textiel is bovendien wereldberoemd

dankzij een schenking van Isabella Errara. Nog tot in 1993 werd het echter veel te sterk verlicht zodat er op den duur geen textiel meer zou overgebleven zijn. Nu priemt het buitenlicht naar binnen, schaars genoeg om onschadelijk te zijn, maar het onderstreept wel het belang van het licht in de Islam.”

Het motief van de masharabiyya komt terug op delen van een dorpsmoskee uit Pakistan die ook in de zaal te bezichtigen zijn: “Het was zeker niet de bedoeling om te imiteren, maar dit zuiver geometrisch motief herken je onmiddellijk als islamitische kunst, dat is fundamenteel. Dat het scherm lichtjes schuin staat zodat je blik met de lijnen mee naar boven gevoerd wordt, daar heeft de architecte mij van moeten overtuigen, gelukkig maar...” Anne Pire bezielt: “Je had de indruk dat je in een kelder zat, dat moesten we neutraliseren. De zaal moest iets uitstralen en daarom hebben we er een geheel van gemaakt. De conservatrice wilde van in het begin geen schotten tussen de verschillende regio's en periodes die in cellen zijn samengebracht.” En dat is met een bedoeling: “We willen de verschillen niet scheiden. Het zou goed zijn als de bezoekers parallellen trokken, tussen technieken of motieven van India, Egypte, Syrië, Spanje... De kruisbestuivingen moeten zichtbaar zijn. Door de commerciële routes zijn ze zelfs een wezenskenmerk van deze kunst

Foto Saskia Vanderstichele

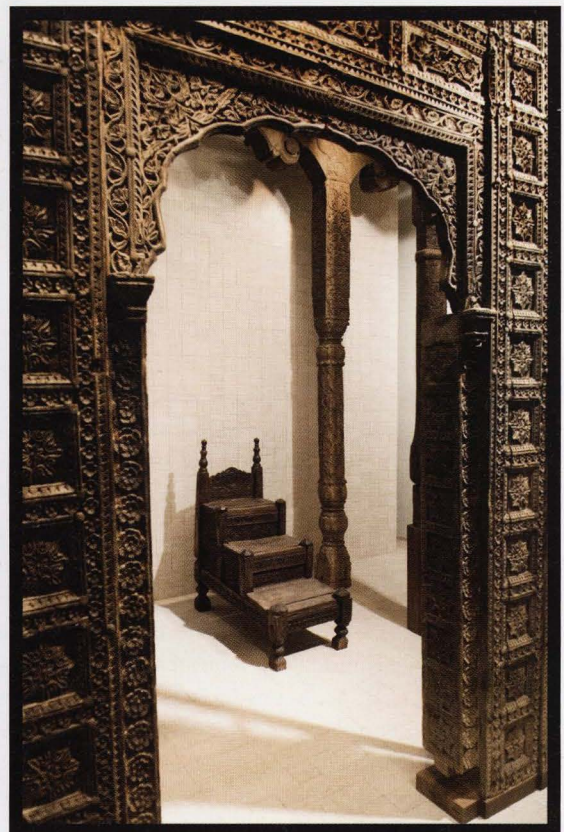

Foto Saskia Vanderstichele

Conservatrice
Mieke Van Raemdonck en
architecte Anne Pire

Houten architectuurelementen
van een moskee, Swat-regio
(Noordwest-Pakistan),
17de-20ste eeuw, pijnboom-,
moerbeiboom- en cederhout

Nieuw licht op de Islam

geworden.” Zo is er de kameel met vracht uit de Chinese Tang-periode in ceramiek, een schotel met gotische inscriptie, of een wierookkappel uit Venetië die in China werd opgehangen en in de Islam over de tapijten werd gerold door de gasten die in oosterse zithouding plaatsnamen en allerlei conclusies trokken uit de opkringelende rook. Op een stuk zijde met roeiboortjes en karwelen uit Iran of India van rond 1600 zijn Europeanen te zien, wat de toenemende internationale handel over de Indische oceaan illustreert. Laat u dus gerust (af)leiden door de blauwe of goudkleurige ceramiek, de bewerkte houten toegangspoort van een Marokkaanse burgerwoning of wemelende tegelpanelen. Een diep karmijnrood fluweel met gouddraad trekt lang de aandacht. Het zou het oudst bewaarde Turkse fluweel ter wereld zijn en het *gintamani*-patroon maakt het nog specialer. De golfjes en cirkels zijn gestileerde tijger- en luipaardvlekken en symboliseerden kracht en macht.

GOLVEN EN VIBRATIES

De zaal dwingt een gewijde stilte af en daar zijn de indirecte en graduele verlichting, maar vooral de meer dan dertig sarcofaagvormige vitrinetafels verantwoordelijk voor. Ze zijn net zoals de vloer vervaardigd uit de bleke Bourgondische natuursteen waaruit ook het Louvre is opgetrokken. Samen met het zandkleurige Italiaanse stucwerk op de muren vormen ze een kalmerende achtergrond voor de vaak kleurrijke kunstvoorwerpen. Toch zal het er slechts stil zijn tussen de opnames van het Muziekinstrumentenmuseum door die vanop de mezzanine zullen weerklinken. Op die mezzanine zal het sowieso wat levendiger zijn: “Het is de bedoeling om daar een tweemaal per jaar forum te bieden voor onze collecties die in andere musea bewaard worden, zoals wapenrustingen in het Legermuseum of handschriften uit de Koninklijke Bibliotheek. Maar ik ben vooral blij dat nu al vastligt dat de zaal ook eens zal aangepakt worden door jongeren in het kader van Museumfreaks van de Educatieve en Culturele Dienst,” zegt Van Raemdonck. Vanop de mezzanine hebt u een goed zicht op de golvende doeken - met geluidsisolatielaag - die de

beweging van de tafelvitrines van verschillende hoogtes voortzetten. Er was een kunstenaar - Luc Cauwenbergh - nodig voor de uitvoering. Duurzame materialen en veel knowhow dus, maar de Regie der Gebouwen had er dan ook 2,1 miljoen euro voor over.

De verticale vitrines zijn toegankelijk langs de achterzijde zodat er geen storende deurtjes of sloten zijn. De sokkeltjes zijn op maat of al helemaal aan het oog onttrokken zodat de ceramiek en het glaswerk soms wel lijken te zweven. “De presentatie is zo licht mogelijk gemaakt omdat de objecten heel geraffineerd zijn,” zegt Pire die tot en met de bijschriften - halftransparant dus - alles opgevolgd heeft. Raemdonck legt de link met het begrip van schoonheid in de islamwereld:

“Lijnvoering is belangrijker dan volumewerking, en oppervlaktes zijn in de islamitische kunst lichtjes bewerkt zodat het licht erin gaat spelen en de zwaarte wordt weggenomen. De materie gaat daardoor vibreren.” Onzichtbaar is het tentoonstellingsmateriaal soms ook omdat het vitrineglas gewoon ontbreekt: tapijten kunt u met het blote oog bekijken - “hopelijk dwingt de zaal het af dat bezoekers ze niet aanraken”. En ze hangen niet langer op zoals bij vroegere gelegenheden: “Een tapijt moet een tapijt zijn.” De gangen zijn

wat krap wanneer andere bezoekers dezelfde weg opmoeten, en een rolstoelgebruiker zien we hier nog niet gemakkelijk manoeuvreren, maar aan slechtienden is alvast gedacht: “Dat was niet gemakkelijk, want de kunst uit de islamitische wereld is per definitie erg visueel,” zegt Van Raemdonck, “toch hebben we in elke cel iets dat kan betast worden, zoals de fontein uit Ghazni in Afghanistan, kalligrafie in marmer of de houten moskee.”

BAKENS

Van achtereenvolgens depot, snackbar en uitgeleefde tentoonstellingszaal tot een karavaan die van Zuid-Spanje tot Noord-India trekt. En dat van het prille begin van de islamcultuur in de zevende eeuw tot tien eeuwen daarna, met uitlopers tot in de huidige tijd. Textiel is erg repre-

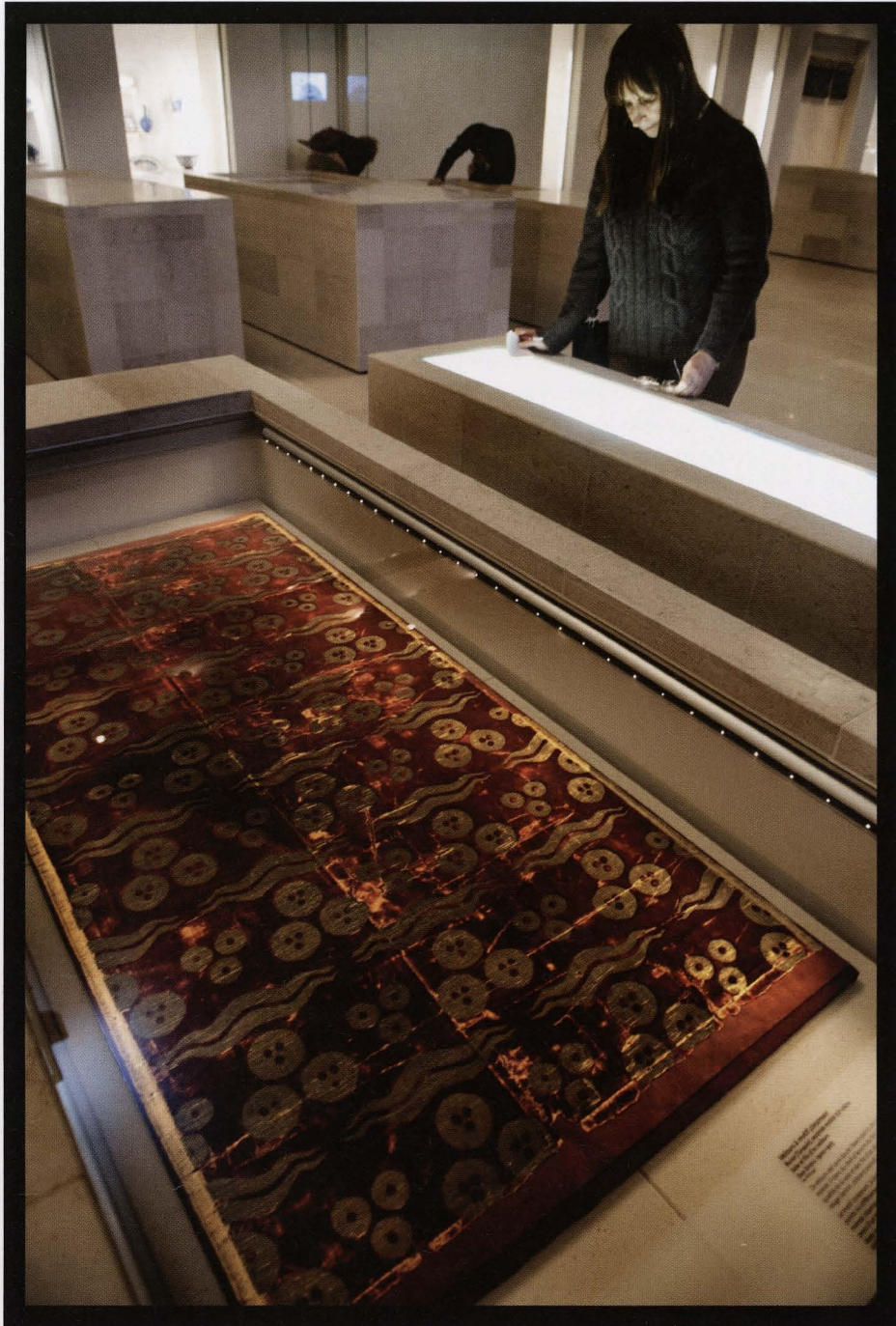
Schotel, Iznik (Turkije), 16de eeuw, witbeige aarde, witte deklaag, beschildering onder transparant glazuur

Helm met de naam van sultan Ibn Qalawun, Egypte of Syrië, 1293-1341, staal met goudincrustatie

Inktpot, Khurasan (Noordoost-Iran), 12de-13de eeuw, brons

Foto: Hugo Maertens, Brugge

Fluweel met çintanami-patroon, Bursa (Turkije), tweede helft 15de eeuw, zijde en gouddraad

Foto: Hugo Maertens, Brugge

Tegel, vermoedelijk Ali Muhammad Isfahani, Teheran, jaren 1880 of 1890, beige aarde, beschilderd onder transparant glazuur

Nieuw licht op de Islam

sentatief wat de kwaliteit betreft, maar ook alle types in de ceramiekcollectie zijn aanwezig, en van het glaswerk is de oude productie tot aan de veertiende eeuw goed vertegenwoordigd. "Een beter begrip op de Islam vanuit de Islam," als dat zou kunnen: "Het religieuze komt aan bod, maar altijd via de objecten. Stervormige muurtegels met Koranverzen in kalligrafisch schrift, juist omdat het woord zo belangrijk is in de Islam. Het is bovendien een hardnekkig misverstand dat de islamkunst niet figuratief zou zijn; in de Koran staat alleen dat je geen beelden mag aanbidden, in profane kunst vind je ze wel degelijk." Op de interactieve bakens kunt u uw persoonlijke portie nieuwsgierigheid bevredigen en naar hartelust schuiven met de tijdslijn.

Kinderen kunnen op een touchscreen vliegende tapijten vangen of per kameel of boot heel wat afreizen. Ze kunnen tegels versieren met veel voorkomende motieven. Naar diermotieven konden ze al speuren in de zaal zelf: wieroekbrander in de vorm van een duif, badpuim in de vorm van een ram, zijde met arenden aan de levensboom. Verder zijn er kindercircuits en pedagogische brochures een MuseumPrijs waardig.

An Devroe

Geheel van 20 muurtegels met jachtafereel, Isfahan (Iran), 17de eeuw, geglazuurde ceramiek

SFEER?

Van de recentste museumzaal van het land zou je mogen verwachten dat alle museumervaring erin cumuleert. Dat er verrassingen zijn voor elke doelgroep. Een bevraging bij een koppel waarvan de ene helft met moslimjongeren werkt én de andere helft zich tijdelijk in een rolstoel voortbeweegt, bewijst dat er nog werk aan de zaal is: "Een tentoonstelling van de meest klassieke soort, toch? Introetje over een tijdsvak, potjes en kraaltjes in een kast en daar blijft het bij. De paar filmpjes en het touchscreen bij de ingang veranderen niets aan het feit dat er nergens wat dagelijkse context gepresenteerd wordt. Ontbreekt de sfeerschepping rond de objecten? Je kunt als toeschouwer die artefacten toch moeilijk plaatsen als ze zo sober als nu gepresenteerd worden. Op de mezzanine was daar al een beetje aan verholpen door de foto's die achter de kasten hingen, maar we dachten ook aan muziek, projectie van foto's van gebouwen... Eerlijkheidshalve erbij zeggen dat we geen audiogids hadden genomen en dat die misschien wel wat meer achtergrondinformatie en muziek had kunnen bieden om in de juiste sfeer te komen?"

Wel gecharmeerd was deze bezoeker door het "lichtscherm" langs de hele lengte van de zaal. Maar presentatie is meer dan dat, weet de rolstoelgebruiker: "Die hoogste tafelvitrines, daar ben ik op gaan hangen en dan kreeg ik wel het textiel te zien, maar niet de uitleg. En in een lege zaal is die rolstoel doenbaar, maar door de smalle doorgang tussen muurkasten en tafelkasten in het midden is het een stuk minder evident bij veel volk." Bepaalde stukken spraken, zeker, maar de teneur bij deze bezoekers was toch dat het verhaal ontbrak: "De waterfilters van rond de elfde eeuw, kleurrijke scherven, een heerlijke broek, ze bekoorden wel. Of de schalen van katholieken die er Arabisch schrift in verwerkten. De precieze betekenis was van geen belang, het was voor het prestige. Af en toe wel verwijzingen naar Koranteksten, maar ik proefde toch wel heel weinig moslimheid. Niet bepaald een museumzaal waar ik met een aantal moslimjongeren naartoe zou trekken. Weinig moslims gezien overigens - al kan je dat natuurlijk niet altijd op het uiterlijk aflezen."

info

**Koninklijke
Musea voor Kunst
en Geschiedenis**

Open:
dinsdag tot en met vrijdag
van 9.30 tot 17.00 uur,
zaterdag en zondag
van 10.00 tot 17.00 uur
Jubelpark 10
1000 Brussel
02 741 72 11
www.kmkg.be